

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

VILNIUS UNIVERSITY

GABRIELĖ JASIŪNIENĖ

HERALDRY OF THE SAMOGITIAN NOBILITY

IN THE 15TH–EARLY 18TH CENTURIES

Doctoral dissertation summary

Humanities, history (05 H)

Vilnius, 2018

The dissertation was prepared in 2013–2017 at Lithuanian Institute of History.

Scientific supervisor:

Assoc. Prof. Dr Edmundas Antanas Rimša (Lithuanian Institute of History, Humanities, History – 05 H)

The dissertation is being defended at an open session of the academic board:

Chair: Prof. habil. Dr Jūratė Kiaupienė (Lithuanian Institute of History, Humanities, History – 05 H)

Members:

Prof. Dr Vaida Kamuntavičienė (Vytautas Magnus University, Humanities, History – 05 H)

Assoc. Prof. Dr Eugenijus Saviščevas (Vilnius University, Humanities, History – 05 H)

Prof. Dr Rita Regina Trimonienė (Šiauliai University, Humanities, History – 05 H)

Dr Darius Vilimas (Lithuanian Institute of History, Humanities, History – 05 H)

The dissertation will be defended at an open session of the academic board at:
3 pm on September 19, 2018 in the Meeting Room at the Lithuanian Institute of History.

Address: 5 Kražių St., Vilnius, Lithuania, LT-01108.

The summary of the dissertation will be sent out on August 17, 2018.

The dissertation will be available at the libraries of Vilnius University and the Lithuanian Institute of History and at the Vilnius University website:

<https://www.vu.lt/naujienos/ivykiu-kalendorius>

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

VILNIAUS UNIVERSITETAS

GABRIELĖ JASIŪNIENĖ

ŽEMAITIJOS BAJORŲ HERALDIKA XV – XVIII A. PRADŽIA

Daktaro disertacijos santrauka

Humanitariniai mokslai, istorija (05 H)

Vilnius, 2018

Disertacija rengta Lietuvos istorijos institute 2013–2017 metais.

Mokslinis vadovas:

Doc. dr. Edmundas Antanas Rimša (Lietuvos istorijos institutas, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H).

Disertacija ginama viešame disertacijos Gynybos tarybos posėdyje:

Pirmininkė – prof. habil. dr. Jūratė Kiaupienė (Lietuvos istorijos institutas, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H)

Nariai:

prof. dr. Vaida Kamuntavičienė (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H)

doc. dr. Eugenijus Saviščevas (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H)

prof. dr. Rita Regina Trimonienė (Šiaulių universitetas, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H)

dr. Darius Vilimas (Lietuvos istorijos institutas, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H).

Disertacija bus ginama viešame Gynybos tarybos posėdyje 2018 m. rugsėjo mėn. 19 d. 15 val. Lietuvos istorijos instituto Posėdžių salėje.

Adresas: Kražių g. 5, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2018 m. rugpjūčio mėn. 17 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto, Lietuvos istorijos instituto bibliotekose ir VU interneto svetainėje adresu: <https://www.vu.lt/naujienos/ivykiu-kalendorius>

DISSERTATION SUMMARY

The scientific topic

Many unanswered questions and undeveloped themes remain in the field of the Samogitian nobility's heraldry, overlooked in research for a long time. This study aims to conduct a thorough and multi-dimensional analysis of the heraldry of the Samogitian nobility in the 15th–early 18th centuries. Note that back in 1390, on May 26, the Samogitians entered into a trade agreement with the Teutonic Order. The Samogitian delegation of 32 people indicated that they did not have their own seals and asked Vytautas to attach an impression of his seal to the agreement. This fact suggests that in the 14th century, heraldry traditions among the Samogitian nobility had most likely not yet been formed. A similar situation relates to two 15th-century armorial seals that belonged to the nobleman Jurgis Galminas that have survived to this day. By the 16th–early 18th centuries, the situation changed and the number of heraldry-related sources that belonged to the Samogitian nobility increases significantly. At this point, it can be said that heraldry traditions among the Samogitian nobility had started or had already formed. It is important to learn what characterised these traditions. As far as the research results allow, it would be worthwhile comparing the heraldry of nobles who lived in the legally-restricted and relatively insular Samogitia for such a long time with the heraldry traditions of nobles from the rest of the Grand Duchy of Lithuania.

When discussing this topic, several important aspects that influenced the formation and development of the Samogitian nobility in this period should be distinguished. One aspect is associated with the firm, legally-sanctioned autonomy of Samogitia in the 15th–16th centuries (see, for example, the privilege from the Grand Duke of Lithuania Casimir in 1441–1442, or the privilege from Grand Duke of Lithuania Alexander from 1492), which determined the insularity of this region's community. This circumstance could have affected the emergence and development of coats of arms of local origins. Migration into the Grand Duchy of Lithuania and the Polish-Lithuanian Commonwealth in the 16th century could have also made a considerable impact. Taking these circumstances into consideration, the dissertation seeks to draw attention to the

formation, dynamics and mutual influence of the heraldry traditions of the local Samogitian nobility and the nobility that settled in Samogitia from elsewhere in the 15th–early 18th centuries. It is important to discuss not only the emergence and spread of coats of arms of the local population and the newly-arrived settlers (from a Polish and German cultural background) among the Samogitian nobility, but also the arrival of the Polish coats of arms in Samogitia in accordance with the treaties of the Union of Horodlo of 1413. The individualisation of coats of arms is just as important, which, most likely, could have been a reaction to the gaining popularity of the newly-arrived heraldry.

Object and innovation of the research

Heraldry and its research has deep traditions in Europe, making it a certain focus of attention among researchers. Interest in this field in Lithuania is a more recent phenomenon. The late beginning of heraldry research was partly influenced by Lithuania's loss of independence. At present, researchers' attention focuses mainly on the periods of the Grand Duchy of Lithuania and the Polish-Lithuanian Commonwealth, also looking at Lithuanian heraldry from the 20th–21st centuries, and conducting thorough research of the coats of arms of the state, cities and towns. Research of the heraldry of the nobility is also being conducted, such as the heraldry of the political elite in the Grand Duchy of Lithuania – the Goštautas, Pacas, Radvila, Sapiega families, etc. The heraldry of representatives of the lower gentry, especially among the Samogitian families, has received less attention. This dissertation seeks to fill this information-gap. This is the first study where the formation and development of the Samogitian nobility's heraldry traditions in the 15th–early 18th centuries will be thoroughly researched in a multi-dimensional manner. Attention will focus on not only the heraldry of local origins, but also the coats of arms brought in or adopted from other countries. The study gives a detailed discussion of the very important question of the individualisation of coats of arms – it is practically unexamined in our country's historiography. The joint coats of arms of the Samogitian nobility have also not been comprehensively studied by researchers. This study would allow determining and distinguishing the main heraldry traditions among the Samogitian nobility, the circumstances behind their formation and

the features of their development in the 15th–early 18th centuries, as well as how genealogical links were reflected in Samogitian nobility heraldry sources. An enormous new set of historical sources is being introduced into historiographical circulation with this dissertation. The paper analyses the rich and wide heraldry source base, encompassing armorial seals (300), coats of arms in literature released to mark special occasions (13), portraits (7), funeral attributes and architecture (16). The unpublished Medininkai church inventories were analysed, as were the published visitation acts of the Samogitian diocese, leading to the discovery of descriptions and illustrations of valuable items decorated with the coats of arms of the Samogitian nobility.

Chronological boundaries

The 15th century until the early 18th century (the end of the Great Northern War). The lower end of the chronological spectrum is associated with 1413, when noble Catholics in the Grand Duchy of Lithuania adopted Polish coats of arms in accordance with the Horodło treaties. The chronological boundary closes around the early 18th century, when the population composition in the Grand Duchy of Lithuania started to reflect the outcomes of the turning-point that occurred in the mid-17th century. The country had been ravaged by the Swedish and Muscovite armies, and around 40 percent of its population had died out after the starvation and plague that swept through the Grand Duchy of Lithuania afterwards. Another primary reason for the decrease in population was the Great Northern War that began in 1700 and finally ended in 1721 with the signing of the Treaty of Nystad between Sweden and Russia. Elmantas Meilus pointed out that after the Great Northern War and the plague of 1708–1711, Samogitia had lost around 60–70 percent of its population.

Aim of the dissertation

Using known, as well as newly-published and unpublished sources, to analyse the heraldry traditions of the Samogitian nobility in the 15th–early 18th centuries, and, as far

as the existing data allows, to compare them to the heraldry traditions of the nobility in the remainder of the Grand Duchy of Lithuania.

Dissertation objectives

The following objectives were formed to achieve the set aims:

1. To analyse the origins of and sources on the heraldry of the Samogitian nobility in the 15th–early 18th centuries.
2. To analyse local heraldry sources and to distinguish their fundamental characteristics.
3. To examine the coats of arms from the 15th–early 18th centuries that were brought in from others countries or adopted by the Samogitian nobility and their influence on the local heraldry traditions.
4. To analyse the published and unpublished Samogitian heraldry sources from the 15th–early 18th centuries and to then distinguish the features of the individualisation of coats of arms.

Research methods

1. Literature and source analysis. This method was required in order to conduct a thorough analysis of Samogitian nobility heraldry sources from the 15th–early 18th centuries.
2. Descriptive method. This was applied in order to provide as much detailed information as possible about the origins of and sources on the heraldry of the Samogitian nobility.
3. Comparative method. By using this method, the goal was to compare the heraldry traditions of the Samogitian nobility, consisting of Samogitians and new-arrivals to this region, from the 15th–early 18th centuries. The method was also used to compare the coats of arms of nobles in Samogitia with the rest of Lithuania.

4. Synthesis method. This method was applied to summarise the results of the research and to distinguish the general trends.

The paper consists of an introduction where the scientific topic of the dissertation is identified, the object and innovation of the research is presented, and the research methods, historiography and sources are discussed. This is followed by chapters and sub-chapters, the conclusions, and lists of abbreviations, sources, a bibliography, a list of appendices and the appendices themselves. The research results are presented in four chapters. The first chapter is dedicated to the origins of the nobility's coats of arms from the 15th–first half of the 18th centuries and heraldry sources. The sub-chapters discuss the most important aspects of how the nobility's coats of arms were depicted on seals, in special publications, portraits, interior and exterior architecture, and funeral iconography. The second chapter presents one of the most relevant themes of this research – the local symbolism used in the Samogitian nobility's heraldry. The third chapter analyses the circumstances behind the spread of the heraldry of the new-arrivals (reflecting Polish and German culture) and its influence on the local Samogitian nobility's heraldry. The fourth chapter analyses a very important issue that has barely been analysed – the individualisation of the Samogitian nobility's heraldry. This chapter presents the two ways that coats of arms could be individualised – by changing the components of the coat of arms (as per Aleksejus Šalandas) or by forming joint coats of arms (as per Edmundas Rimša).

Conclusions

1. Unlike the rest of the Grand Duchy of Lithuania, the coats of arms of the nobility in Samogitia were much less frequently depicted on architectural buildings or their interiors, on portraits, sarcophagi, etc. They were much less commonly used for public representation in general. Given this situation, often armorial seals are the only heraldry source for studying the heraldry of Samogitia's nobles, especially the lesser and middle gentry. Over the course of time, some of the armorial seals of the Samogitian nobility disappeared along with the documents they had been placed on, some of the seals that were affected by various natural or physical factors were not suitable for research.

Nonetheless, the armorial seals that have survived to this day are the main and most objective sources for studying the heraldry of the nobility, the formation of their traditions and development. An armorial seal was a necessary attribute of the Samogitian noble not just to authorise the validity of a document – in time it became a unique means of representation.

2. The seals of the Samogitian nobility depicted coats of arms that were of local origins, others had been introduced by the new settlers, while others still had been individualised. The seals of the Samogitian nobility came in three shapes – they could be oval, octagonal or round. Usually, a document would be authorised with the seals of one to five people. For example, the late 16th-century documents of the deputy elder of the Samogitian eldership and Vaukavysk standard-bearer Stanislovas Pukšta Klausgailavičius would be authorised with a single-field armorial seal depicting an arrow topped with three crosses. The end of the arrow was three-pronged and above the shield were the three-letter initials of the owner, SPK – Stanisław Puksza Klawsgailowicz. The entries in the Samogitian court books that would usually be authorised by two court officials – the judge and his deputy – in accordance with Lithuanian laws since the Second Statute of Lithuania are also noteworthy. For example, the entry in the Samogitian land court books dated 30 October 1591 had been authorised by the judge Kazimieras Jonaitis Orvydas and his deputy Kristupas Jonaitis Bilevičius. Documents bearing the seals of a larger number of people are very rarely encountered. One such example worth closer examination would be the 1565 letter from all the Samogitian land stewards and nobles to the elder of Samogitia, Jonas Chodkevičius, regarding how the Second Statute of Lithuania would come into effect. This letter was authorised by as many as 120 seal impressions (one was not impressed).

3. In the period being discussed, the coats of arms of the Samogitian nobility were depicted in literature, portraits, architecture and elsewhere. The coats of arms of nobles living in Samogitia would decorate literary works in either of two cases. In the first case, the illustrated coat of arms would symbolise the figure to whom the publication released to mark a special occasion was dedicated. For example, in the publication released to mark the funeral of the Samogitian nobles Jurgis and Kotryna Aleksandra Bilevičius in 1644, the artist Konrad Giotkė depicted the Bilevičius family coats of arms, above which

appeared the following motto: *Simul, Semel, Semper* (Together, at once, for eternity). In the second case, the coat of arms could signify that a particular book belonged to a specific family or its representative. One such example would be a book that belonged to the elder of Batakiai, Jonas Šemeta, on the cover of which the Šemeta family coat of arms had been embossed. Its shield depicted a swan facing the heraldic left. Above the shield were the owner's initials IS – Jan Szemet. There are relatively few examples of both cases.

4. The coats of arms in Samogitian nobility portraits were usually depicted in only very exceptional cases, or a majority simply never survived to our days. For example, in a portrait of the Ariogala steward Petras Šiukšta painted in the first half of the 17th century, the Polish Šiukšta family coat of arms (*Pobog*) is visible in the top-left corner – a horseshoe with a cross on a blue shield, with a noble's crown above the cross, and a helmet ornament, the greyhound. There are barely a few examples of funeral heraldry in Samogitia, which belonged to representatives of the Chodkevičius family. There is only one tombstone decorated with a coat of arms that we know of at present in Samogitia, which was erected in the 1630s–1640s and belonged to the Samogitian elder Andriejus Valavičius.

5. Brick manor residences started being built in Samogitia only in the second half of the 18th century, with some rare exceptions. Due to this reason, it is basically impossible to provide accurate data about the coats of arms that might have decorated the exterior or interior of the nobility's manors. Coats of arms would be depicted above the entrance to a church or the sacristy, in ceiling murals, on altars and alike. Based on the examples studied in the research, it can be said that in the period being discussed, the coats of arms of the founders of churches attended by the Samogitian nobility were usually depicted inside rather than on the outside of the church. For example, the coats of arms of Jonas Karolis and Sofija Chodkevičius, and Jeronimas Valavičius. The coats of arms of Samogitian nobles would also be depicted on liturgical clothing, vessels and other church items. Incidentally, very few of the actual objects have survived, yet the situation is somewhat compensated by the inventories and Samogitian diocese visitation acts. These documents contain descriptions of the coats of arms that decorated various objects and their illustrations. For example, there is a chasuble described in the Medininkai

church inventory compiled in the early 18th century that was decorated with the coat of arms of Kazimieras Pacas who served as bishop in Samogitia in the second half of the 17th century. Another chasuble features the coat of arms of Vincentas Valavičius, which depicts two connected arrowheads and two letters at either side – VW – Vincent Wołłowicz. Note that coats of arms on architectural interiors and exteriors were not just a symbol of gratitude, but also of generosity, pride and political or material status.

6. Symbols of local origins were depicted on the seals of the Samogitian nobles back in the 15th century. On the other hand, probably the only personal mark known of today is from the first half of the 15th century, which belonged to the Samogitian noble Jurgis Galminas – he authorised the act of the Union of Hrodno (1434) with a seal bearing a diamond-shape formed from four lines with bent ends. A dot was in the middle of the diamond. Several features are typical to the local coats of arms of the Samogitian nobility. The first feature is associated with the distribution of the coat of arms in a specific territory. When analysing the heraldry of the nobility, it becomes evident that a coat of arms with a certain figure or combination of figures is widespread only in separate territories of the Grand Duchy of Lithuania. In such cases, the coat of arms of local origins mentioned in this paper might not have emerged in Samogitia in particular, but in another territory of the Grand Duchy of Lithuania. The second feature is associated with the owners of the coat of arms and their origins. The analysis revealed that especially those nobles born in Samogitia in the 16th century could have used local coats of arms. That means there were no grounds for these nobles to be forced to surrender their old coats of arms and adopt the Polish ones. The third feature is associated with the figure or combination of figures on the coat of arms – local heraldry is characterised by lines, arrows, geometric, often rather primitive figures and combinations thereof. The fourth feature is that upon analysis of the material contained in armorials, no variants identical to the local coats of arms could be found. The fifth feature is related to the fact that, especially in Polish armorials, these local coats of arms are identified as personal, Lithuanian, or versions of the Polish coats of arms. The sixth feature, comparing the information given in armorials from different periods, is that sometimes local coats of arms would be given a name.

7. Already in the first half of the 16th century, there was an infiltration of Polish heraldry into the Samogitian nobility's heraldic traditions. The Horodło coats of arms – Nałęcz, Lis, Dębno, Trąby and Leliwa – started to infiltrate the Samogitian nobility's heraldry traditions by the first half of the 16th century. Polish coats of arms also arrived with the newly-settled Polish noble families – the Gruzewski (Lubicz), Gorskis, Odachowskis (Nałęcz), etc. These families gradually took an important place among the political elites, while their coats of arms were being depicted on armorial seals, architecture and publications until the 18th century.

8. The heraldry of arrivals coming to Samogitia from the German lands in the 17th– early 18th centuries spread along with the German nobles settling in this region. Evidence of this lies in a handful of heraldry sources that have survived from the 17th–early 18th centuries. This type of heraldry was not very prominent in the period being discussed, making up only up to 2.5 percent of all the coats of arms studied as part of the research. Polish armorials tried to apply titles to these coats of arms, yet, as the material contained within shows, unsuccessfully – most agreed to being identified as personal coats of arms (*herb własny*). It is difficult to say whether this heraldry influenced the heraldic traditions of the Samogitian nobility. On the other hand, the surviving sources show that these newly-arrived families used their accepted family coat of arms and nothing else, the heraldry they brought with them did not change or hardly changed at all, and the unique traditions were preserved.

9. Expressions of the individualisation of coats of arms are evident in the early 16th century in the Samogitian nobility's heraldry traditions. This was done in two ways. In the first case, coats of arms were individualised by changing the component parts of the coat of arms. The following examples illustrate this case in the Samogitian nobility's heraldry tradition: 1) the figures on the coat of arms would be altered in some way, 2) the helmet of the coat of arms would be changed, 3) the helmet and figures in the coat of arms would be changed. In the second case, coats of arms could be individualised by forming joint coats of arms. This reflected not only information about a specific individual, but also their broader origins, family and marital lines. A joint coat of arms might depict a combination of armorial figures or even the symbols used for the coat of arms helmet decoration.

DISERTACIJOS SANTRAUKA

Mokslinė problema

Ilgą laiką tyrimų nepaliestoje Žemaitijos bajorų heraldikos plotmėje liko daug neatsakytų klausimų ir neišplėtotų temų. Šiame darbe pasirinkta atlikti nuoseklią ir daugiasluoksnišką Žemaitijos bajorų XV–XVIII a. pradžios heraldikos analizę. Atkreiptinas dėmesys, kad dar 1390 m. gegužės 26 d. sudarę prekybos sutartį su Vokiečių Ordinui, žemaičiai (paminėta trisdešimt dviejų asmenų delegacija) nurodė, kad neturi savo antspaudų ir paprašė Vytauto prie sutarties prikabinti savo antspaudą. Šis faktas byloja, kad greičiausiai XIV a. Žemaitijos bajorų heraldikos tradicijos dar nebuvo pradėjusios formuotis. Panaši situacija sietina ir su XV a., iš šio laikotarpio mūsų laikus pasiekė vos du bajorui Jurgiui Galminui priklausę herbiniai antspaudai. Tuo tarpu XVI–XVIII a. pradžioje situacija keičiasi ir heraldikos šaltinių, priklausiusių Žemaitijos bajorams, skaičius ženkliai išauga. Tokiu būdu jau galima kalbėti apie pradėjusias formuotis arba netgi susiformavusias Žemaitijos bajorų heraldikos tradicijas. Svarbu sužinoti, kuo pasižymėjo šios tradicijos? Būtina, kiek leidžia atliktų tyrimų rezultatai, palyginti bajorų, ilgą laiką gyvenusių teisiškai apribotoje ir palyginti uždaroje Žemaitijoje, heraldiką su likusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorų heraldikos tradicijomis.

Aptariant šią problemą, derėtų išskirti, kad šiuo laikotarpiu Žemaitijos bajorijos heraldikos susiformavimą bei raidą įtakojo keletas svarbių aspektų. Vienas iš jų sietinas su XV–XVI a. tvirta teisiškai įtvirtinta (pavyzdžiui, 1441–1442 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kazimiero privilegija, 1492 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro privilegija) Žemaitijos autonomija, kuri nulėmė šio regiono bendruomenės uždaramą. Ši aplinkybė galėjo sąlygoti vietinės kilmės herbų atsiradimą, raidą. Taip pat svarios įtakos turėjo ir XVI a. migracijos į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę ir Abiejų Tautų Respubliką sąlygos. Atsižvelgiant į šias aplinkybes disertacijoje siekiama atkreipti dėmesį į vietinės žemaičių bajorijos (čiagimių) ir į Žemaitiją atvykusių bajorų heraldikos tradicijų susiformavimą, kaitą ir abipusę įtaką XV–XVIII a. pradžioje. Svarbu aptarti ne tik vietinės kilmės ir atvykėlių (lenkų ir vokiečių kultūros) herbų atsiradimą ir plitimą

Žemaitijos bajorų gretose, bet ir 1413 m. Horodlės sutartimis priimtų lenkų herbų atkeliavimą į Žemaitiją. Ne ką mažiau svarbus herbų individualizavimas, kuris, kaip spėjama, galėjo būti kaip atsakas besiskverbianti atvykėlių heraldikai.

Disertacijos objektas ir naujumas

Europoje heraldika ir jos tyrimai turi galias tradicijas ir sulaukia didelio tyrinėtojų dėmesio. Lietuvoje ja susidomėta visai neseniai. Vėlyvai heraldikos tyrimų pradžia įtakos turėjo Lietuvos nepriklausomybės praradimas. Šiuo metu pagrindinis tyrėjų dėmesys krypsta į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, Abiejų Tautų Respublikos laikus, tyrinėjama XX–XXI a. Lietuvos heraldika, plačiai nagrinėjama valstybės, miestų ir miestelių herbai. Taip pat vykdomi bajorų heraldikos tyrimai. Daugiausia analizuojama Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės politinio elito atstovų heraldika, pavyzdžiui, Goštautų, Pacų, Radvilų, Sapiegų ir pan. Kur kas mažesnio dėmesio sulaukė smulkesnių bajorijos atstovų, ypač Žemaitijos giminių heraldika. Disertacijoje siekiama pradėti pildyti šią spragą. Tai pirmasis tyrimas, kuriame nuosekliai ir daugiasluoksniškai tiriama Žemaitijos bajorų heraldikos tradicijų susiformavimas ir raida XV–XVIII a. pradžioje. Šiame tyrime dėmesys krypsta ne vien į vietinės kilmės heraldiką, tačiau ir iš kitų kraštų atneštus arba perimtus herbus. Darbe detalai aptariamas itin svarbus ir mūsų šalies istoriografijoje iš esmės netyrinėtas herbų individualizavimo klausimas. Gilaus tyrėjų dėmesio nebuvo sulaukę ir Žemaitijos bajorų jungtiniai herbai. Toks tyrimas leidžia nustatyti ir išskirti pagrindines Žemaitijos bajorų heraldikos tradicijas, jų susiformavimo aplinkybes ir raidos ypatybes XV–XVIII a. pradžioje, genealoginių ryšių atspindžius Žemaitijos bajorų heraldikos šaltiniuose. Disertacijoje į istoriografiją įvedamas didžiulis naujų istorinių šaltinių kompleksas. Darbe nagrinėjamas gausi ir plati heraldikos šaltinių bazė, apimanti herbinius antspaudus (300), herbus proginėje literatūroje (13), portretuose (7), laidotuvių atributikoje ir architektūroje (16). Analizuoti nepublikuoti Medininkų bažnyčios inventoriai ir publikuoti Žemaitijos vyskupijos vizitacijos aktai, kuriuose rasti vertingi daiktų, puošų Žemaitijos bajorų herbais, aprašymai bei iliustracijos.

Chronologinės ribos

XV a. iki XVIII a. pradžia (Šiaurės karo pabaiga). Pradinė chronologinė riba siejama su 1413 m., kuomet Horodlės sutartimis 47 Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kilmingieji katalikai priėmė lenkų herbus. Tyrimo baigtiniai chronologiniai rėmai siejami su XVIII a. pradžia, kuomet Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje gyventojų sudėtyje buvo jaučiamos XVII a. vidurio įvykusio lūžio pasekmės. Šalis buvo nuniokota švedų, maskvėnų kariuomenių, po siautėjusio bado ir maro Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė neteko apie 40 procentų gyventojų, 1721 m. pasirašius tarp Švedijos ir Rusijos Ništato taikos sutartį baigėsi 1700 m. prasidėjęs Šiaurės karas, turėjęs rimtų pasekmių šalies gyventojų skaičiaus mažėjimui. Elmantas Meilus išskyrė, kad po Šiaurės karo ir 1708–1711 m. maro Žemaitija neteko apie 60–70 procentų gyventojų.

Disertacijos tikslas

Naudojantis istoriografijoje jau žinomais bei naujais publikuotų ir nepublikuotų šaltinių duomenimis, išanalizuoti Žemaitijos bajorų heraldikos tradicijas XV–XVIII a. pradžioje bei, kiek leidžia turimi duomenys, palyginti jas su likusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorų heraldikos tradicijomis.

Disertacijos uždaviniai

Tyrimo tikslui pasiekti, suformuoti šie uždaviniai:

1. Išnagrinėti Žemaitijos bajorų heraldikos kilmę ir šaltinius XV–VIII a. pradžioje.
2. Išanalizuoti vietinės kilmės heraldikos šaltinius ir išskirti esminius jų bruožus.
3. Ištirti XV–XVIII a. pradžios iš kitų kraštų atneštus arba perimtus Žemaitijos bajorų herbus bei jų įtaką vietinės kilmės heraldikos tradicijoms.
4. Išanalizavus publikuotus ir nepublikuotus XV–XVIII a. pradžios Žemaitijos bajorų heraldikos šaltinius, išskirti herbų individualizavimo ypatybes.

Tyrimo metodai

1. Literatūros ir šaltinių analizės metodas. Šis metodas reikalingas, siekiant atlikti giluminę XV–XVIII a. pradžios Žemaitijos bajorų heraldikos šaltinių analizę.
2. Aprašomasis metodas. Šis metodas taikytas, siekiant kuo detaliau aprašyti Žemaitijos bajorų heraldikos kilmę ir šaltinius.
3. Lyginamasis metodas. Naudojant šį metodą, siekiama palyginti XV–XVIII a. pradžios Žemaitijos bajorų, kurią sudarė žemaičiai ir atvykėliai heraldikos tradicijas. Taip pat metodas naudotas lyginant Žemaitijos ir Lietuvos bajorų herbus.
4. Sintezės metodas. Šis metodas taikytas, tyrime gautų rezultatų apibendrinimui ir bendrų tendencijų išskyrimui.

Darbą sudaro įvadas, kuriame išskiriama disertacijos mokslinė problema, pristatomas disertacijos objektas ir naujumas, aptariama tyrimo metodika, istoriografija ir šaltiniai. Taip pat skyriai su poskyriais, išvados, naudotų santrumpų, šaltinių, literatūros ir priedų sąrašai bei priedai. Tyrimo rezultatai pristatomi keturiuose skyriuose. Pirmasis skyrius yra skirtas bajorų herbų XV–XVIII a. I pusėje kilmei ir heraldikos šaltiniams. Šio skyriaus poskyriuose aptariami svarbiausi bajorų herbų vaizdavimo antspauduose, proginėje literatūroje, portretuose, architektūros interjere ir eksterjere, laidotuvių ikonografijoje aspektai. Antrajame skyriuje pristatoma viena aktualiausių šios disertacijos temų, skirta vietinės kilmės simboliams Žemaitijos bajorų heraldikoje. Trečiajame skyriuje nagrinėjamos atvykėlių (lenkų ir vokiečių kultūros) heraldikos plitimo aplinkybės ir jos įtaka vietinės kilmės Žemaitijos bajorų heraldikai. Ketvirtajame skyriuje analizuojamas itin svarbus ir istoriografijoje beveik nenagrinėtas Žemaitijos bajorų heraldikos individualizavimo klausimas. Šiame skyriuje pristatomi du herbų individualizavimo keliai – keičiant herbo sudedamąsias dalis (pagal Aleksejų Šalandą) arba sudarant jungtinius herbus (pagal Edmundą Rimšą).

Išvados

1. Skirtingai nuo likusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, Žemaitijoje bajorų herbai buvo daug rečiau vaizduojami ant architektūros pastatų ar jų viduje, ant portretų, sarkofagų pan. Tokiu būdu Žemaitijos bajorų herbai daug rečiau naudoti viešai reprezentacijai. Esant tokiai situacijai neretai herbiniai antspaudai tampa vieninteliais heraldikos šaltiniais, tyrinėjant Žemaitijos bajorų, ypač smulkiųjų ir vidutiniųjų, heraldiką. Amžių tėkmėje dalis Žemaitijos bajorams priklausiusių herbinų antspaudų pradingo su dokumentais, dalis antspaudų paveikti įvairių gamtos arba fizinių veiksnių negali būti tinkami tyrimams. Vis dėlto išlikę herbiniai antspaudai šiandien yra pagrindiniai ir objektyviausi šaltiniai, norint tyrinėti bajorų heraldiką, jų tradicijų susiformavimą, raidą. Herbinis antspaudas Žemaitijos bajorui buvo reikalingas ne tik dokumento teisėtumo patvirtinimui, tačiau kartu tapo ir savotiška reprezentacijos priemone.
2. Žemaitijos bajorų antspauduose vaizduoti tiek vietinės kilmės, tiek atvykėlių, tiek individualizuoti herbai. Žemaitijos bajorų tarpe buvo paplitusios trys antspaudų formos – ovalo, aštuoniabriaunio ir apskritimo. Dažniausiai antspaudais dokumentą patvirtino nuo vieno iki penkių asmenų. Pavyzdžiui, Žemaitijos seniūnijos paseniūnis, Valkavisko vėliavininkas Stanislovo Pukšta Klausgailavičius XVI a. pabaigos dokumentus tvirtino vieno lauko herbinio antspaudu, kuriame vaizduojama strėlė, ant kurios uždėti du kryžiai, strėlės apačia – trišakė, virš skydo vaizduotas ir savininko trinaris inicialas „SPK” – Stanisław Puksza Klawsgailowicz. Atkreiptinas dėmesys į išrašus iš Žemaitijos teismo knygų, kuriuos kaip reikalavo Lietuvos teisė nuo Antrojo Lietuvos Statuto, dažniausiai antspauduodavo du teismo pareigūnai – teisėjas ir pateisėjas. Pavyzdžiui, 1591 m. spalio 30 d. išrašą iš Žemaitijos žemės teismo knygų patvirtino teisėjas Kazimieras Jonaitis Orvydas ir pateisėjas Kristupas Jonaitis Bilevičius. Tuo tarpu itin retai randami dokumentai, kuriuos antspaudavo didesnis skaičius asmenų. Reikėtų išskirti 1565 m. Žemaitijos žemės tijūnų ir visų kilmingųjų raštą Žemaitijos seniūnui Jonui Chodkevičiui dėl Antrojo Lietuvos Statuto įsigaliojimo aplinkybių. Šis raštas patvirtintas net 120 antspaudų (1 neprispaustas).

3. Aptariamuoju laikotarpiu Žemaitijos bajorų herbai vaizduoti literatūroje, portretuose, architektūroje ir kitur. Žemaitijoje gyvenusių bajorų herbai literatūros kūrinius puošė dviem atvejais. Pirmuoju atveju, dažniausiai proginėje literatūroje herbas kaip iliustracija simbolizavo asmenį, kuriam skirtas leidinys. Pavyzdžiui, Žemaitijos bajorų 1644 m. Jurgio ir Kotrynos Aleksandros Bilevičių laidotuvėms skirtame leidinyje dailininkas Konradas Giotkė pavaizdavo Bilevičių herbus, virš kurių įrašytas toks devizas: „Simul, Semel, Semper“ (Drauge, vienu kartu, amžinai). Antruoju atveju herbas galėjo žymėti knygos priklausomybę konkrečiai giminei ar jos atstovui. Vienas iš tokių pavyzdžių – Batakių seniūnui Jonui Šemetai priklausiusi knyga, kurios viršelyje įspaustas Šemetos herbas, kurio skyde vaizduojama į heraldinę kairę pusę žiūrinti gulbė. Virš herbo skydo savininko inicialai „IS“ – Jan Szemet. Tiek vieno, tiek kito atvejų pavyzdžių nėra labai gausu.
4. Žemaitijos bajorų herbai portretuose greičiausiai vaizduoti tik itin išimtiniais atvejais arba didžioji dalis jų neišliko iki mūsų dienų. Pavyzdžiui, XVII a. I p. tapytame Ariogalos tįjūno Petro Šiukštos portrete paveiksle kairiajame viršutiniame kampe matomas lenkiškas Šiukštų herbas Pobogas (lenk. Pobog) – mėlyname skyde pasaga su kryžiumi, virš jos bajoriška karūnelė, šalmo papuošalas – kurtas. Laidotuvių heraldikos pavyzdžių Žemaitijoje randame vos kelis, priklausiusius Chodkevičių giminės atstovams. Žemaitijoje šiuo metu žinomas vienintelis herbu puoštas antkapis, kuris buvo įrengtas XVII a. ketvirto ir penkto dešimtmečiais ir priklausė Žemaitijos seniūnui Andriejui Valavičiui.
5. Žemaitijoje mūrinės dvarininkų rezidencijos su retomis išimtimis pradėtos statyti tik XVIII a. II pusėje. Dėl šios priežasties beveik neturime galimybių pateikti tikslių duomenų apie bajorų dvarų išorę ar vidų puošiusius herbus. Herbai vaizduoti virš įėjimo į bažnyčią arba zakristiją, lubų tapyboje, ant altorių ir pan. Remiantis tyrimu analizuotais pavyzdžiais, galime teigti, kad aptariamuoju laikotarpiu Žemaitijos bajorų bažnyčios fundatorių herbai dažniausiai vaizduoti ne bažnyčių išorėje, o viduje. Pavyzdžiui, Jono Karolio ir Sofijos Chodkevičių bei Jeronimo Valavičiaus herbai. Žemaitijos bajorų herbai vaizduoti ir ant liturginių rūbų, indų ir kitų daiktų. Tiesa, nėra daug išlikusių pačių daiktų, tačiau situaciją šiek tiek švelnina inventoriai bei Žemaičių vyskupijos vizitacijų aktai. Šiuose dokumentuose randami įvairius

daiktus puošusių herbų aprašymai ir jų piešiniai. Pavyzdžiui, XVIII a. pr. sudarytas Medininkų bažnyčios inventoriuje aprašomas arnotas ant kurio pavaizduotas XVII a. antroje pusėje Žemaitijoje vyskupavusio Kazimiero Paco herbas. Ant kito arnoto vaizduojamas Vincento Valavičiaus herbas, kuriame vaizduojami du sujungti strėlių antgaliai ir iš šonų dvi raidės „VW“ – Vincent Wołłowicz Paminėtina, kad herbai architektūros interjere ir eksterjere – ne tik padėkos, tačiau ir dosnumo, pasididžiavimo, visuomeninės, politinės arba turtinės padėties simbolis.

6. Vietinės kilmės ženklai Žemaitijos bajorų antspauduose buvo vaizduojami dar XV a. Kita vertus, šiuo metu turbūt vienintelis žinomas XV a. pirmosios pusės asmeninis ženklas priklausė Žemaitijos bajorui Jurgiui Galminui, kuris tvirtindamas 1434 m. Gardino aktą antspaude vaizdavo rombą, sudarytą iš keturių galais užlenktų linijų. Šio rombo viduryje pavaizduotas taškas. Žemaitijos bajorų vietinės kilmės herbams yra būdingi keli bruožai. Pirmasis požymis sietinas su herbų paplitimu būtent tam tikroje teritorijoje. Analizuojant bajorų heraldiką, matyti, kad herbas su tam tikra figūra arba figūrų kombinacija yra paplitęs tik Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, atskirose jos teritorijose. Vadinasi tokiu atveju, šiame darbe minimas vietinės kilmės herbas galėjo atsirasti nebūtinai Žemaitijoje, tačiau ir kitoje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje. Antrasis bruožas sietinas su herbo savininkais ir jų kilme, atliekant analizę matyti, kad ypatingai XVI a. čia gimiai bajorai galėjo naudoti vietinės kilmės herbus. Vadinasi, tokiems bajorams nebuvo priežasčių dėl kurių jie buvo priversti atsisakyti savo senųjų herbų ir perimti lenkiškuosius. Trečiasis požymis, sietinas su herbo figūra arba figūrų kombinacija – vietinės kilmės heraldikai būdingos linijinės, strėlinės, geometrinės, neretai gana primityvios figūros ir jų kombinacijos. Ketvirtasis bruožas, analizuojant herbų medžiagą nepavyksta juose rasti vietinės kilmės herbų identiškų atitikmenų. Penktas požymis sietinas su tuo, kad ypatingai lenkų herbųose šie vietiniai herbai yra įvardijami kaip asmeniniai, lietuviški arba lenkiškųjų herbų atmainos. Šeštasis bruožas, lyginant skirtingų laikotarpių herbųose pateiktą informaciją, pavyksta rasti žinių, kad kartais vietinės kilmės herbui buvo suteikiamas pavadinimas.
7. Jau XVI a. I pusėje pastebimas lenkiškosios heraldikos skverbimasis į Žemaitijos bajorijos heraldikos tradiciją. Pamažu į Žemaitijos bajorų heraldiką skverbiasi

horodlijiniai Galvaraiščio (lenk. Nałęcz), Lapino (lenk. Lis), Dembno (lenk. Dębno), Trijų ragų (lenk. Trąby), Lelivos (lenk. Leliwa) herbai. Lenkiškieji herbai atnešami ir atsikeliant lenkų bajorų giminėms – Gruževskiams (Lubičo (lenk. Lubicz) herbas), Gorskiams, Odachovskiams (Galvaraiščio (lenk. Nałęcz) herbas) ir kitiems. Pamažu šios giminės užima svarbią padėtį tarp politinio elito atstovų, o jų herbai iki pat XVIII a. vaizduojami tiek herbiniuose antspauduose, tiek architektūroje, tiek spaudiniuose.

8. Atvykėlių iš vokiškos kultūros kraštų heraldika į Žemaitiją XVII a. – XVIII a. pradžioje plito su šiame regione besikuriančiais vokiečių bajorais. Išlikę pavieniai XVII – XVIII a. pradžios heraldikos šaltiniai rodo, kad šiuo laikotarpiu atvykėlių iš vokiečių kultūros šalių heraldika pradėjo skverbtis ir į Žemaitiją. Ji nagrinėjamu laikotarpiu buvo negausi, sudarė iki dviejų su puse procento iš visų darbe tyrinėtų herbų. Lenkų herbynai šiems herbams bandė primesti vardus, bet kaip rodo tų herbų medžiaga – nesėkmingai, dauguma sutiko su pavadinimu asmeninis herbas (herb własny). Problematiška atsakyti, ar ši heraldika įtakojė Žemaitijos bajorų heraldikos tradicijas. Kita vertus, išlikę šaltiniai rodo, kad šios atvykėlių giminės naudojo pastovų savo ir tik savo giminės herbą, atsinešta heraldika nesikeitė arba beveik nesikeitė, išsaugojo savąją tradiciją.
9. XVI a. pradžioje Žemaitijos bajorų heraldikos tradicijoje pastebimos herbų individualizavimo apraiškos. Žemaitijos bajorų heraldikos tradicijoje pastebimi du herbų individualizavimo būdai. Pirmuoju atveju herbai individualizuoti, keičiant herbo sudedamąsias dalis. Žemaitijos bajorų heraldikos tradicijoje galima išskirti šiuos herbų individualizavimo atvejus: 1) herbo figūros koregavimas, 2) herbo šalmo keitimas, 3) herbo šalmo ir figūros keitimas. Antruoju atveju, herbai individualizuoti sudarant jungtinius herbus. Tokiu būdu Žemaitijos bajorų jungtiniuose herbuose atsispindėjo ne tik žinios apie konkretų asmenį, tačiau brolystės, platesni kilmės, giminystės, santuokos ryšiai. Tokiuose herbuose jungtos ne tik herbinės figūros, tačiau ir herbo šalmo papuošaluose vaizduoti simboliai.

ACADEMIC PUBLICATIONS / MOKSLINIAI STRAIPSNIAI:

1. Jasiūnienė, Gabrielė. Žemaitijos bajorų heraldika XVI–XVIII a.: Bilevičių, Nagurskių, Gorskių atvejai (Heraldry of the Samogitian nobility in the 16th–18th centuries: the cases of the Bilevičius, Nagurski and Gorski families), In *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, vol. 21, 2015, p. 14–32. ISSN 1822-7309.
2. Jasiūnienė, Gabrielė. Heraldry of the Samogitian nobility in the late 16th and 17th centuries. (The Cases of Lithuanian and Polish Heraldry). In *Litvano-Slavica Posnaniensia: studia historica*, No. 17, Poznan, 2016 (article submitted for printing in 2015).
3. Jasiūnienė, Gabrielė. Žemaitijos bajorų Bilevičių heraldika XVI–XVII a. (Heraldry of the Samogitian Bilevičius noble family in the 16th–17th centuries), In *Lietuvos istorijos metraštis*, 2016/1, Vilnius, 2016, p. 5–20. ISSN 0202-3342.

PAPERS IN THE ACADEMICAL CONFERENCES / PRANEŠIMAI

MOKSLINĖSE KONFERENCIJOSE:

1. „Žemaitijos bajorų heraldika XVI–XVIII a.: Bilevičių, Nagurskių, Gorskių atvejai“ // Tarptautinėje konferencijoje „Regionas: istorija, kultūra, kalba“, 2015 m. kovo 26–27 d., Šiauliai (Heraldry of the Samogitian nobility in the 16th–17th centuries: the case of the Bilevičius, Nagurski and Gorski families // International conference The Region: History, Culture, Language, March 26–27, 2015, Šiauliai)
2. „Kultūrinė atmintis miestelių heraldikoje: Šiaulių regiono (Šiaulių apskrities) atvejis“ // Tarptautinėje konferencijoje „Jaunieji humanitarai ir Kazimieras Būga“, 2015 m. spalio 27 d., Vilnius (Cultural memory in the heraldry of towns: the case of the Šiauliai region (district) // International conference Young Humanities Students and Kazimieras Būga, October 27, 2015, Vilnius)
3. „Heraldikos šaltiniai Šiaulių „Aušros“ muziejuje saugomose Žemaitijos bajorų dvarų kolekcijose“ // Mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Dvarų kultūra Lietuvos muziejuose“, 2016 m. balandžio 21 d., Plungė (Heraldry sources kept in

- the Šiauliai Aušra Museum's Samogitian noblemen's manor collections // Academic-practical conference Manor Culture in Lithuania's Museums, April 21, 2016, Plungė)
4. „Žemaitijos bajorų Bilevičių heraldika XVI–XVII a.“ // Mokslinėje konferencijoje „VI doktorantų agora: idėjų archeologija“, 2016 m. gegužės 20 d., Vilnius (Heraldry of the Samogitian Bilevičius noble family in the 16th–17th centuries // Academic conference 6th Doctoral Students' Agora: Archaeology of Ideas, May 20, 2016, Vilnius)
  5. „Herbas Žemaitijos bajorų gyvenime XVI a. II pusėje–XVII a.“ // Mokslinėje konferencijoje „LDK tarp Liublino ir Gardino (1569–1697): valstybės ir visuomenės raidos trajektorijos“, 2016 m. gruodžio 2 d., Kaunas (The coat of arms in the life of the Samogitian nobility in the second half of the 16th–17th centuries // Academic conference The GDL between Lublin and Hrodno (1569 – 1697): Trajectories in the Development of the State and Society, December 2, 2016, Kaunas)

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR OF THE DISSERTATION:

Gabrielė Jasiūnienė was born in 1988 in Šiauliai. In 2007–2013 she studied at Šiauliai University in the Faculty of Humanities where she earned a Bachelor's degree in history and a Master's in cultural studies. She has been a doctoral student at Vilnius University and the Lithuanian Institute of History in 2013–2018. Her areas of interest are the heraldry of the Samogitian nobility in the 15th–18th centuries, and the heraldry of cities and towns in the Šiauliai region. She has worked at the Aušra Museum in Šiauliai since 2013, and has been as assistant at Šiauliai University since 2014. In 2017 she was awarded a scholarship from the Research Council of Lithuania for her academic achievements. She has also been a member of the Šiauliai branch of the Lithuanian Folk Artists' Union since 2007.

E-mail: gabrielejasiun@gmail.com

INFORMACIJA APIE DISERTACIJOS AUTORE:

Gabrielė Jasiūnienė gimė 1988 m. Šiauliuose. 2007–2013 m. studijavo Šiaulių universitete, Humanitarinių mokslų fakultete ir įgijo istorijos bakalauro bei kultūrologijos magistro laipsnius. 2013–2018 m. Vilniaus universiteto ir Lietuvos istorijos instituto doktorantė. Domėjimosi sritys – Žemaitijos bajorų heraldika XV a. – XVIII a., Šiaulių regiono miestų ir miestelių heraldika. Nuo 2013 m. dirba Šiaulių „Aušros“ muziejuje. Nuo 2014 m. yra Šiaulių universiteto asistentė. 2017 m. skirta Lietuvos mokslo tarybos stipendija už akademinis pasiekimus. Nuo 2007 m. Lietuvos tautodailininkų sąjungos Šiaulių skyriaus narė.

Elektroninis paštas: gabrielejasiun@gmail.com

Gabrielė Jasiūnienė

HERALDRY OF THE SAMOGITIAN NOBILITY
IN THE 15TH–EARLY 18TH CENTURIES

Doctoral dissertation summary

Humanities, history (05 H)

2018 08 06. 1,16 leidyb. apsk. l. Tiražas 30 egz.

Išleido Lietuvos istorijos institutas

Kražių g. 5, Vilnius, LT-01108

Spausdino UAB „Baltijos kopija“

Kareivių g. 13B, Vilnius